

Факультэт бібліятэчна-інфармацыйных сістэм Беларускага ўніверсітэта культуры - 55 гадоў

В.Е.ЛЯВОНЧЫКАЎ
Р.А.РОВІНА
Р.С.МАТУЛЬСКІ

Факультэт бібліятэчна-інфармацыйных сістэм Беларускага ўніверсітэта культуры (ФБІС БУК) споўнілася 55 гадоў. Цяпер гэта адзіны ў рэспубліцы факультэт, які рыхтуе спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй для бібліятэк Беларусі. Сённяшнія выпускнікі ФБІС БУК атрымліваюць дыпламы з прысваеннем кваліфікацыі "бібліятэкар-бібліяграф", "музеязнаўца" "бакалаўр гумантарных навук", "магістр гумантарных навук", "педагог-даследчык", "кандыдат педагагічных навук". Здабытыя ва ўніверсітэце веды, навыкі і ўменні дазваляюць ім паспяхова выконваць свае функцыянальныя абавязкі, дабівацца заслужанай павагі карыстальнікаў бібліятэк і наведвальнікаў музеяў.

Станаўленне і развіццё факультэта пачыналася ў цяжкія пасляваенныя гады. Пастановай СНК БССР ад 29 ліпеня 1944 г. у складзе Мінскага педагагічнага інстытута быў створаны бібліятэчны факультэт. У кастрычніку 1944 г. на факультэце пачаліся заняткі з першымі 30 студэнтамі. Паступова колькасць студэнтаў павялічвалася. У канцы 1950-х гг. на факультэце навучалася ўжо больш за 200 студэнтаў. З мэтай павышэння кваліфікацыі працуючых у бібліятэках спецыялістаў у 1950–1960-я гг. на факультэце былі арганізаваны вярчэнне і завочнае аддзяленні і нават экстернат.

Адначасова з колькасным ростам студэнтаў фарміраваўся і склад выкладчыкаў факультэта. У 1944–45 гг. у структуры інстытута была адкрыта кафедра бібліятэказнаўства. Паступова, галоўным чынам за кошт выпускнікоў, папаўняўся штат выкладчыкаў. У 1960–1961 гг. адбылася першая рэарганізацыя факультэта – на аснове кафедры бібліятэказнаўства былі створаны 2 кафедры: бібліятэказнаўства і бібліяграфіі. Кафедру бібліятэказнаўства ў складзе 6 выкладчыкаў узначаліла К.Г.Маўрычава, а кафедру бібліяграфіі ў складзе 7 выкладчыкаў – дацэнт М.Ц.Талкачоў. Разам з далейшым павелічэннем колькасці выкладчыкаў павялічвалася і узровень іх кваліфікацыі.

Першым дэканам бібліятэчнага факультэта быў І.Б.Сіманюскі, які шмат зрабіў для падбору выкладчыкаў спецыяльных дысцыплін і набору студэнтаў. Не меншая заслуга ў арганізацыі вышэйшай бібліятэчнай адукацыі ў Беларусі належыць М.Ц.Талкачоў. Ён быў ініцыятарам адкрыцця спецыялізацыі "Тэхнічныя бібліятэкі", "Дзіцячыя і школьныя бібліятэкі". Напрыканцы 1950-х гг. дэканам факультэта працавалі старшыя выкладчыкі В.П.Іванова і Н.М.Калоска, якія ўсе жыццё сваё прысвяцілі падрыхтоўцы бібліятэчных кадраў на факультэце. У 1960-я гг. факультэт узначальваў адзін з першых яго выпускнікоў, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны К.С.Верабей, затым А.Ф.Галуза, таксама выпускнік факультэта (першы выпуск), удзельнік партызанскага руху на Беларусі, энтузіст грамадзянскай справы. У снежні 1971 г. дэканам факультэта быў абраны дацэнт В.Е.Лявончыкаў.

Доўгі час падрыхтоўка спецыялістаў на факультэце была ўніверсальнай, накіраванай, галоўным чынам, на патрэбы масавых бібліятэк. У 1960-я гг. былі ўведзены спецыялізацыі па тыпах бібліятэк: "Масавыя і навуковыя бібліятэкі" і "Дзіцячыя і школьныя бібліятэкі", а напрыканцы 60-х гг. было распачата навучанне студэнтаў па спецыялізацыі "Тэхнічныя бібліятэкі", якая прадугледжвала падрыхтоўку спецыялістаў для навукова-тэхнічных бібліятэк рэспублікі. Значная заслуга ў стварэнні гэтай спецыялізацыі належыць канд.пед.навук, дацэнту М.В.Іванову. З 1969–70 гг. на факультэце ствараецца аддзяленне культасветработы па спецыялізацыі "Харовае дырыжыраванне", а некалькі пазней кафедра культурна-асветнай работы.

Новы перыяд у развіцці факультэта звязаны з адкрыццём у

Мінску ў ліпені 1975 г. Мінскага інстытута культуры (МІК). МІК быў створаны на базе бібліятэчнага факультэта Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А.М.Горкага і невялікай колькасці студэнтаў аддзялення культурна-асветнай работы Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута. Са стварэннем новай навучальнай установы значна палепшыліся матэрыяльна-тэхнічная база факультэта, умовы працы і навучання выкладчыкаў і студэнтаў.

Акрамя існуючых раней кафедраў бібліятэказнаўства і бібліяграфіі ў 1975 г. на факультэце была створана кафедра тэхнічнай літаратуры і інфарматыкі, а ў 1978 г. – кафедра дзіцячай літаратуры і бібліятэчнай працы з дзецьмі. Кафедру бібліятэказнаўства ўзначаліў дацэнт В.Ф.Якіменка, кафедру бібліяграфіі – дацэнт В.А.Факееў, тэхнічнай літаратуры і інфарматыкі – дацэнт Р.А.Ровіна, кафедру дзіцячай літаратуры – дацэнт З.М.Клецкая.

На факультэце па-ранейшаму вялікая ўвага надавалася падбору і фарміраванню прафесарска-выкладчыцкага складу спецыяльных кафедраў факультэта. У канцы 1980-х гг. працэнт выкладчыкаў з навуковымі ступенямі і званнямі складаў на спецыяльных кафедрах 60–70%, што стварыла ўмовы для больш паглыбленай навуковай распрацоўкі праблем бібліятэчнай справы і бібліяграфіі Беларусі.

У другой палове 1980-х гг. адбылася рэарганізацыя спецыяльных кафедраў. На базе кафедраў бібліятэказнаўства і дзіцячай літаратуры былі створаны кафедра бібліятэказнаўства (заг. кафедры – дацэнт У.А.Акуліч) і кафедра фондаў і каталогаў (заг. кафедры – дацэнт Н.А.Ляйко). На базе кафедры бібліяграфіі і тэхнічнай літаратуры ствараюцца тры кафедры: кафедра бібліяграфіі (заг. кафедры – праф. В.Е.Лявончыкаў), кафедра галіновых бібліяграфій і дакументазнаўства (заг. кафедры – дацэнт М.В.Іванову) і кафедра інфарматыкі і тэхнічных сродкаў (заг. кафедры – дацэнт П.В.Пятрэнка).

У 1983 г. факультэт перайшоў на новы тыпавы вучэбны план, у адпаведнасці з якім спецыялізацыі выдзяляліся не па тыпах бібліятэк, а па галіновых комплексах літаратуры – "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія мастацкай літаратуры", "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія грамадска-палітычнай літаратуры", "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія тэхнічнай літаратуры", "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія сельскагаспадарчай літаратуры", "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія дзіцячай літаратуры і літаратуры для юнацтва". У сувязі з шырокім укараненнем у практыку работы бібліятэкаў аўтаматызаваных тэхналогій была распачата падрыхтоўка кадраў па новай функцыянальнай спецыялізацыі "Метадыка выкарыстання сродкаў механізацыі і аўтаматызацыі ў бібліятэчнай справе".

Улічваючы патрэбы бібліятэк рэспублікі ў высокакваліфіка-

ваных кадрах, Міністэрства культуры значна павялічыла набор на факультэт бібліятэказнаўства і бібліяграфіі. У 1980-я гг. толькі на дзённую форму навучання кожны год прымалася каля 200 студэнтаў. Узросшы навукова-педагагічны статус факультэта дазволіў яму рыхтаваць спецыялістаў бібліятэчнай справы не толькі для Беларусі, але і замежных краін. У 1980-я гг. на факультэце навучалася каля 80 замежных студэнтаў, сярод якіх былі грамадзяне з Анголы, Лаоса, Балгарыі, Манголіі, Конга, Ірданіі, Ірака, Кеніі, Сірыі, Нігерыі, Камеруна, Малі, Танзаніі і іншых краін.

Сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні канца 1980-х – пачатку 1990-х гг. аказалі процілеглае ўздзеянне на развіццё факультэта. Факультэт атрымаў магчымасць самастойна распрацоўваць вучэбныя планы, вызначаць пералік вучэбных дысцыплін і іх змест. Разам з тым, у сувязі з адсутнасцю фінансавых сродкаў пачынаецца рэзкае скарачэнне набору на факультэт, змяншэнне агульнай колькасці студэнтаў і выкладчыкаў.

Гэта паслужыла асноўнай прычынай чарговай рэарганізацыі спецыяльных кафедраў факультэта, якая пачалася 1 лютага 1993 г. Раней самастойныя кафедры бібліятэчных фондаў і каталогаў і бібліятэказнаўства былі аб'яднаны ў адну – бібліятэказнаўства (заг. кафедры – дацэнт У.А.Акуліч). Аб'яднанне кафедраў галіновых бібліяграфій і дакументазнаўства з кафедрай бібліяграфіі прывяло да стварэння кафедры бібліяграфіі і дакументазнаўства (заг. кафедры – праф. В.Е.Лявончыкаў). Кафедра інфарматыкі і тэхнічных сродкаў была перайменавана ў кафедру аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных сістэм (заг. кафедры – дацэнт М.А.Яцвіч). У той жа час змяніў сваю назву і факультэт – ён стаў называцца “Факультэт бібліятэчна-інфармацыйных сістэм”.

Кіраўніцтва факультэтам ў 1975–1993 гг. ажыццяўлялі канд. пед. навук, дацэнт В.Е.Лявончыкаў, канд. філас. навук, дацэнт В.А.Фамін, канд. пед. навук, дацэнт Р.А.Ровіна.

Наступны перыяд у развіцці факультэта звязаны з ператварэннем Мінскага інстытута культуры (ў тэарытычнаму 1993 г.) у Беларускі ўніверсітэт культуры (БУК). Павышэнне статусу навучальнай установы патрабавала ад прафесарска-выкладчыцкага складу спецыяльных кафедраў факультэта ўдасканальвання існаваўшай у інстытуце сістэмы адукацыі, прынцыповага змянення яе зместу і арганізацыйна-метадычных падыходаў.

Адметнай рысай гэтага перыяду з'яўляецца фарміраванне на факультэце шматузроўневай сістэмы адукацыі, якая ўключае асноўную падрыхтоўку па ўніверсітэцкай праграме, бакалаўрыят і магістратуру. Лепшыя з выпускнікоў, якія маюць здольнасці да навуковай працы, атрымалі магчымасць працягваць навучанне ў аспірантуры і дактарантуры.

Аснову дзейнасці факультэта па-ранейшаму складае падрыхтоўка кадраў па спецыяльнасці “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія”, якая з пачатку 1990-х гг. вядзецца па 10 наступных спецыялізацыях: “Публічныя бібліятэкі”, “Навукова-тэхнічныя і спецыяльныя бібліятэкі”, “Дзіцячыя і школьныя бібліятэкі”, “Кнігазнаўства і арганізацыя кніжнага гандлю”, “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія старажытнай і рэдкай кнігі”, “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія, краязнаўства”, “Аўтаматызаваныя бібліятэчныя і інфармацыйныя сістэмы”, “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія, замежная мова”, “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія, беларуская мова і літаратура”, “Менеджмент і маркетынг бібліятэчнай справы”.

З мэтай нападнення рэальным зместам сістэмы бесперапыннай адукацыі ФБІС БУК разам Магілёўскім бібліятэчным тэхнікумам (МБТ) і Мінскім лінгва-гуманітарным вучэбным комплексам “Гімназія-каледж” N 24 (МЛГВК) з 1995 г. пачата рэалізацыя праграмы паскоранай падрыхтоўкі спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй на базе сярэдняй спецыяльнай адукацыі. Навучанне ў спецыяльных групах, сфарміраваных на базе лепшых выпускнікоў МБТ і МЛГВК, ажыццяўляецца па асобнаму вучэбнаму плану і працягваецца 3 гады.

Наданне бібліятэчнай адукацыі ўніверсітэцкага статусу

патрабавала ўдакладнення структуры і зместу навучання. Факультэтам быў распрацаваны новы вучэбны план, у адпаведнасці з якім тэрмін навучання павялічваўся да 5-ці гадоў, а агульны аб'ём вучэбных заняткаў складаў каля 5000 гадзін. У вучэбным плане знайшлі адлюстраванне агульныя патрабаванні да ўніверсітэцкай адукацыі і спецыфічныя асаблівасці факультэта. З мэтай удасканалення падрыхтоўкі спецыялістаў супрацоўнікамі факультэта ў 1998 г. таксама быў падрыхтаваны першы адукацыйны стандарт па падрыхтоўцы спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі па спецыяльнасці “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія”.

У 1990-я гг. на факультэце не толькі пашыралася падрыхтоўка кадраў па спецыяльнасці “Бібліятэказнаўства і бібліяграфія”, але і распачата падрыхтоўка па спецыяльнасці “Музейная справа і ахова помнікаў гісторыі і культуры”. Першы набор на спецыялізацыю “Музейнаўства” у межах гэтай спецыяльнасці адбыўся ў 1994 г. З адкрыццём новай спецыяльнасці адбыліся змены і ў структуры факультэта. З факультэта культуралогіі на ФБІС была перададзена кафедра этнаграфіі і фальклору (заг. каф. – праф. В.С.Цітоў), якая пасля рэарганізацыі ў 1998 г. атрымала новую назву – кафедра гісторыі Беларусі і музейнаўства (заг. каф. – праф. А.П.Грыцкевіч).

Павышэнне навуковага ўзроўня выкладчыкаў спецыяльных дысцыплін дазволіла адкрыць ў БУК у 1993 г. аспірантуру па спецыяльнасці “Бібліятэказнаўства і бібліяграфізнаўства”, а ў 1999 г. – па спецыяльнасці “Музейная справа і ахова помнікаў гісторыі і культуры”. У БУК таксама адкрыта дактарантура па спецыяльнасцях факультэта.

Адкрыццё на факультэце бакалаўрыята, магістратуры, аспірантуры і дактарантуры станоўча паспрыяла на агульны стан навуковых даследаванняў на факультэце. Вынікі навуковай работы выкладчыкаў факультэта знайшлі сваё адлюстраванне ў шэрагу навуковых, даведачных і вучэбна-метадычных выданняў, шматлікіх артыкулах у айчынным і замежным прафесійным друку і дакладах на навуковых канферэнцыях.

Адметнай рысай развіцця факультэта ў 1990-я гг. стала актывізацыя замежных сувязей. Шэраг выкладчыкаў атрымалі магчымасць наведваць бібліятэчна-інфармацыйныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы Венгрыі, Германіі, Нідэрландаў, Польшчы, ЗША і другіх краін, прайсці стажыроўкі ў замежных бібліятэках і ВНУ, выступіць з лекцыямі перад студэнтамі замежных ВНУ. Дзякуючы сувязям з замежнымі партнёрамі студэнты факультэта таксама наведвалі Германію, Нідэрланды, Вялікабрытанію, Польшчу, дзе непасрэдна пазнаёміліся з арганізацыяй работы бібліятэк гэтых краін.

У гэты перыяд актывізаваўся ўдзел выкладчыкаў факультэта ў рабоце шматлікіх міжнародных канферэнцый. Пашырэнне замежных кантактаў дазволіла запрашаць замежных калег на факультэт для чытання лекцый студэнтам, прыступіць да рэалізацыі сумесных праектаў.

Аднак разам са станоўчымі тэндэнцыямі ў гэты перыяд развіцця факультэт сустрэўся і з шэрагам праблем, асноўнымі сярод якіх з'явіліся скарачэнне колькасці студэнтаў і выкладчыкаў, кадравая праблема і матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне вучэбнага працэсу.

У першай палове 1990-х гг. кіраваць факультэтам працягвала Р.А.Ровіна. Пасля пераходу яе на пасаду начальніка вучэбнага аддзела БУК дэканам стаў канд. гіст. навук, дацэнт А.А.Трусаў. У лютым 1998 г. на пасаду дэкана ФБІС БУК прызначаны канд. пед. навук, дацэнт Р.С.Матульскі.

Такім чынам, развіццё факультэта ў перыяд з 1993 па 2000 гг. характэрны з'яўляецца супрацьлеглым тэндэнцыямі. З аднаго боку, на факультэце значна пашырыліся пералік спецыяльнасцей і спецыялізацый, па якім вялася падрыхтоўка кадраў, адкрыліся бакалаўрыят, магістратура, аспірантура і дактарантура, пашырыліся замежныя сувязі і ўзрос узровень навуковай работы. З другога боку, працягваўся працэс скарачэння колькасці студэнтаў і выкладчыкаў, які ўдалося стабілізаваць толькі ў канцы 1990-х гг., амаль прыпыніўся прыток новых кадраў выкладчыкаў, патрабавала ўдасканалення забеспячэння вучэбнага працэсу сучаснымі тэхнічнымі сродкамі, асабліва